

re_wizje/ antyk
styczeń– maj 2007
Narodowy Stary Teatr w Krakowie

Re_wizje to drugi obok baz@rtu kierunek poszukiwań Starego Teatru. Baz@rt jest przede wszystkim refleksją nad współczesnym teatrem, w którym proces pracy jest równie istotny jak efekt, a jakość estetyczna jest niemniej ważna od recepcji. Program re_wizji tymczasem wyznaczają reinterpretacje klasyki polskiej i światowej. Oba te nurty współtworzą dziś główną linię repertuarową Starego Teatru.

re_wizje

Festiwal re_wizje to cykl spotkań i dyskusji wokół wybranego zagadnienia z obszaru klasyki. To pomysł na klasykę odczytaną na nowo, poddaną nieoczekiwanym i niepokornym interpretacjom oraz poszukiwaniu nowego języka teatralnego. Re_wizje to próba kulturowej interwencji, pozwalającej lepiej poznać zjawiska, które straciły centralne miejsce kulturze, a nadal fascynują żywotnością problemów i bogactwem treści. Re_wizje to przede wszystkim okazja do sprawdzenia kondycji klasyki w konfrontacji z wrażliwością i sposobem myślenia współczesnych twórców.

re_wizje/ romantyzm

Pierwszy festiwal odbył się w maju 2005 roku i dotyczył polskiego dramatu romantycznego. W programie re_wizji/ romantyzm znalazły się spektakle warsztatowe, przygotowane przez młodych reżyserów, rozmowy i spotkania, podczas których uczeni i artyści opowiadali o własnych romantycznych fascynacjach, instalacja Juliana Jończyka pod hasłem „re_wizja pomnika Adama Mickiewicza” oraz pojedynki poetyckie.

re_wizje/ antyk

Re_wizje/ antyk to projekt kolejnego z cyklu re_wizje festiwalu Starego Teatru. Nie tyle festiwal, co właściwie sezon antyczny będzie okazją do dyskusji nad współczesnym teatrem europejskim i o jego antycznych nawiązaniach. Chcemy zaprosić do dyskusji twórców, którzy - czy to przez wybór tekstów, czy przez próbę podjęcia antycznych toposów, czy wreszcie przez inspirowanie się teorią i estetyką starożytnego teatru – dają wyraz refleksji o świecie współczesnym, który, jak pisze E.R. Curtius, „jest najintymniej przeniknięty i uwarunkowany pod każdym względem przez kulturę antyczną”.

Pytanie o antyk we współczesnym teatrze jest zatem próbą stworzenia perspektywy, z której możemy przyglądać się sobie samym. Oraz pytać: kim są dzisiaj Medea, Elektra, Fedra i Ifigenia? Jakim mówią językiem? Czy katharsis jest jeszcze możliwe we współczesnym teatrze? Czym jest fatum po Freudzie i Jungu?

Sezon antyczny w Starym Teatrze przygotowany jest we współpracy z Deutsches Theater z Berlina, zaproszamy również światową czołówkę naukowców zajmujących się badaniami antyku oraz najwybitniejszych reżyserów, dla których antyk od lat jest źródłem inspiracji i nieustającą fascynacją. Re_wizje/ antyk to zatem spotkanie twórców z różnych obszarów językowych, kulturowych, również o odmiennych tradycjach teatralnych. Będzie to okazja do przyjrzenia się wspólnemu dziedzictwu i rozmowy o tym, jak dzisiaj kształtuje naszą tożsamość.

Sezon re_wizje antyk
styczeń – maj 2007

I. PLANOWANE PREMIERY STAREGO TEATRU

- >>> **SEJM KOBIET** Arystofanesa, reżyseria: Mikołaj Grabowski
premiera: 6 stycznia 2007, Duża Scena
- >>> **ODPRAWA POSŁÓW GRECKICH** Jana Kochanowskiego, reżyseria: Michał Zadara
premiera: 13 stycznia 2007, Duża Scena
- >>> **ORESTEJA** Ajschylosa, reżyseria: Jan Klata
premiera: 24 lutego 2007, Duża Scena
- >>> **ZBOMBARDOWANI** Sarah Kane, reżyseria: Maja Kleczewska
premiera: 10 marca 2007, Scena Kameralna

II. POKAZ SPEKTAKLI STAREGO TEATRU NAWIĄZUJĄCYCH DO ANTYKU

- >>> **ZARATUSTR**, reżyseria: Krystian Lupa
premiera: 7 maja 2005, Scena Kameralna.
- >>> **FEDRA** Jeana Racine'a, reżyseria: Michał Zadara
premiera: 1 kwietnia 2006, Duża Scena.

III. SPEKTAKLE ZAPROSZONE

- >>> **PERSOWIE** Ajschylosa, reżyseria: Dimiter Gotscheff (Deutsches Theater, Berlin)
spektakle: 17, 18 lutego, Duża Scena
- >>> **ELEKTRA, IFIGENIA W AULIDZIE/work in progress**, według Eurypidesa,
reżyseria: Włodzimierz Staniewski (Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”)
spektakle: 17, 18, 19, 20 maja 2007.

IV. SESJA TEORETYCZNA

Blok teoretyczny re_wizji przygotowany został we współpracy z Wydawnictwem Homini i gazetą teatralną „Didaskalia”.
Kurator: Krzysztof Bielawski.

- >>> TEATR W HORYZONCIE RELIGII (13, 14 stycznia)
- >>> PSYCHOLOGIA, POLITYKA, PRZEMOC W TEATRZE (10, 11 marca)
- >>> SŁOWO I MUZYKA W TEATRZE (24, 25 marca)
- >>> TEATR I RYTUAŁ (maj)

V. DNI PASOLINIEGO – projekt realizowany we współpracy z Panga Pank i Księgarnią Akademicką.

(22, 23 kwietnia 2007).

- >>> pokazy filmów Piera Paolo Pasoliniego: **KRÓL EDYP** (1964), **MEDEA** (1970)
ZAPISKI DO ORESTEI AFRYKAŃSKIEJ (1970)

>>> uzupełnieniem pokazów będzie **WYKŁAD EWY BAL** na temat kultury antycznej w dramatach Pasoliniego

>>> czytanie dramatu *PILADES* (1966-1970) Piera Paolo Pasoliniego w tłumaczeniu Ewy Bal

>>> **PROMOCJA** książki Ewy Bal *Cielesność w dramacie. Teatr Piera Paola Pasoliniego i jego możliwe kontynuacje*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2006 oraz tłumaczonych na polski jego dramatów *Pilades* i *Calderon* (Kraków 2007)

VI. SPEKTAKLE WARSZTATOWE STUDENTÓW PWST

>>> **ANTYK - MONOLOGI**

Antyk-monologi to warsztaty dla studentów WRD PWST w Krakowie, organizowane przez PWST i Stary Teatr w ramach re_wizji/ antycznych 2006/2007.

>>>AJAS Sofoklesa w reż. Marii Spiss

pokaz: 7 stycznia 2007, Muzeum

>>>TROJANKI J.P. Sartre'a w reż. Justyny Kowalskiej

pokaz: 25 lutego, scena eksperymentalna, PWST, ul. Warszawska 5

>>>MATERIAŁY DO MEDEI Heinera Müllera w reż. Szymona Kaczmarka

pokaz: 26 lutego, scena eksperymentalna, PWST, ul. Warszawska 5

>>>PROTESILAS I LAODAMIA Stanisława Wyspiańskiego w reż. Radosława Rychcika

pokaz: kwiecień 2007, Nowa Scena

VII. WARSZTATY

>>> **warsztat dramaturgiczno-reżyserski**, prowadzenie: Oliver Reese (Deutsches Theater)

pokaz: 18 lutego, 2007

>>> **warsztat teatralny**, prowadzenie: Włodzimierz Staniewski (Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”)

VIII. INSTALACJE

>>> Instalacja *WENUS Z MILO* Juliana Jończyka

rozpoczęcie: 6 stycznia 2007, foyer przy Dużej Scenie.

IX. PROJEKCJE

>>> *MATERIAŁY DO MEDEI* Heinera Müllera – wykład i projekcja

(8 stycznia, Scena Kameralna)

19.00 wykład **Katarzyny Osińskiej - Antyk w twórczości Anatolija Wasiljewa**

20.00 *Materiały do Medei Heinera Müllera*, reżyseria: **Anatolij Wasiljew** – projekcja

>>> **BACHANTKI** Eurypidesa, reżyseria: Klaus Michael Grüber – wykład i projekcja

(15 stycznia, Duża Scena)

17.00 wykład **Małgorzaty Dziewulskiej - Klaus Michael Grüber. Między Północą a Południem.**

18.15 *Bachantki* Eurypidesa, reżyseria: **Klaus Michael Grüber** – projekcja

>>> **PROROK W TEATRZE**

(26 marca, 2007, Duża Scena)
 Film dokumentalny, Polska, 2004
 Reżyseria: Jerzy Kalina
 Scenariusz: Anna Schiller De Schildenfeld

XI. SPOTKANIA, WYSTAWY

>>> wystawa ANTYK W STARYM TEATRZE, kurator: Anna Litak
 >>> spotkanie wokół dramaturgii Sarah Kane
 >>> spotkanie z Krystianem Lupą

PARTNERZY PROJEKTU

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP
 Goethe-Institut
 Ministerstwo Spraw Zagranicznych Niemiec
 Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej
 Austriacki Konsulat Generalny w Krakowie
 Austriackie Forum Kultury
 Szwajcarska Fundacja Kultury Pro Helvetia
 Włoski Instytut Kultury w Krakowie
 British Council
 Instytut Francuski w Krakowie
 Ambasada Francji
 Państwowa Wyższa Szkoła Teatralna w Krakowie
 Panga Pank
 Wydawnictwo Homini
 Gazeta Teatralna „Didaskalia”
 Uniwersytet Jagielloński

ORGANIZATORZY:

Autorzy projektu

Grzegorz Niziołek (dyrektor artystyczny festiwalu re_wizje),
 Iga Gańczarczyk, Agata Siwiak, Magda Stojowska
 Krzysztof Bielawski (kurator sesji teoretycznej)
 Anna Litak (kurator wystawy)

Organizator

Narodowy Stary Teatr im. Heleny Modrzejewskiej

Dyrektor Naczelny i Artystyczny

Mikołaj Grabowski

Zastępca Dyrektora

Aleksander Nowak

Kierownik literacki

Grzegorz Niziołek

Główna Księgowa

Alina Nowak

Koordynacja pracy artystycznej i Impresariat

Kinga Głowacka, Justyna Oltarzewska, Małgorzata Tusiewicz, Urszula Wać, Janusz Jarecki

Promocja

Barbara Kwiatkowska, Danuta Rogowska, Maria Trzupek

Kierownictwo techniczne

Krzysztof Fedorów, Tadeusz Kulawski

OPIS SZCZEGÓŁOWY:

I. PLANOWANE PREMIERY STAREGO TEATRU

SEJM KOBIET Arystofanesa

adaptacja i reżyseria: **Mikołaj Grabowski**

przekład: **Janina Ławińska-Tyszkowska**

scenografia: **Jacek Ukleja**

kostiumy i światło: **Justyna Łagowska**

choreografia: **Paweł Mikołajczyk**

muzyka: **Piotr Baron**

występują:

Praksagora - **Dorota Pomykała**

Kobiety: **Katarzyna Gniewkowska, Aldona Grochal, Magda Jarosz, Beata Malczewska**

Kobieta herold - **Monika Jakowczuk**

Blepyros - **Mieczysław Grąbka**

Sąsiad - **Aleksander Fabisiak**

Chremes - **Leszek Piskorz**

Mężczyzna - **Rajmund Jarosz**

Dziewczyna - **Joanna Kulig (PWST)**

Młodzieniec - **Mateusz Janicki (gościnnie)**

Starucha I - **Marta Stebnicka**

Starucha II - **Maria Zającówna-Radwan**

Starucha III - **Ewa Ciepela**

saksofonistki: **Areta Chmiel, Dorota Olech, Paulina Owczarek, Paulina Strzegowska**

premiera: 6 stycznia 2007, Duża Scena

Gdyby władza była w rękach kobiet... - taka myśl w czasach Arystofanesa była żartem i prowokacją. Komedię o polis rządzonej przez kobiety napisał Arystofanes po kilkudziesięciu latach angażowania się w politykę uprawianą przez mężczyzn, parę lat przed swoją śmiercią. Dostajemy więc wizję miasta, w którym brodate żony, zarośnięte pod pachami, przejmują władzę w zgromadzeniu i ustalają nowe, niemal dzikie prawa, którym jednak ich zniewieściali mężowie natychmiast się poddają. Absurd i sprośność gorzkiej satyry mieszają się tu z pytaniami o rolę męskości i kobiecości w życiu społecznym. Dzisiaj, kiedy władza kobiet nikogo już nie dziwi, a feminizm jest istotnym tworzywem nowożytnej kultury, te pytania zyskują nową, ciekawą perspektywę. Mikołaj Grabowski stawia je w swojej adaptacji, przekornie prowadząc nas między fragmentami z Otto Weininger a kpiącą nutą jazzu, tworzy aluzje do tu i teraz naszego życia politycznego i teatralnego.

Mikołaj Grabowski - (ur. 1946 r.) aktor, reżyser, wykładowca na wydziałach aktorskim i reżyserskim krakowskiej PWST, dyrektor naczelny i artystyczny Starego Teatru w Krakowie. Przygodę z teatrem zaczął w zespole MW2 w Krakowie, gdzie jako aktor i reżyser brał udział w pracach nad teatrem instrumentalnym. Efektem tych zainteresowań były liczne realizacje utworów Bogusława Schaeffera. Tworzy teatr niezwykle wrażliwy społecznie, wpisujący się w nurt różnic z narodową mitologią. Reżyserował m.in. utwory Stanisława Wyspiańskiego, Witolda Gombrowicza, Sławomira Mrożka, Tadeusza Słobodzianka. Najnowsza premiera Mikołaja Grabowskiego to *Tartuffe* Moliera w Starym Teatrze.

ODPRAWA POSŁÓW GRECKICH Jana Kochanowskiego

reżyseria: **Michał Zadara**

muzyka: **Dominik Strycharski**

kostiumy: **Julia Kornacka**

występują: **Lidia Duda, Beata Paluch, Barbara Wysocka** (gościnnie), **Juliusz Chrząstowski, Roman Gancarczyk, Leszek Świgoń, Ryszard Łukowski, Błażej Peszek, Jan Peszek, Andrzej Rozmus**

premiera: 13 stycznia 2007, Duża Scena

Kochanowski rozwinął w dramacie jeden z epizodów mitu o wojnie trojańskiej. Akcja tragedii rozpoczyna się w momencie, gdy do Troi przybywają greccy posłowie żądając zwrotu porwanej Heleny. Jednak ani temat dramatu, ani nie tracące na aktualności aluzje polityczne nie przesądzą o jego oryginalności. Doskonałość *Odprawy posłów greckich* uwidoczni się przede wszystkim w wykwinnej budowie utworu i jego nowoczesnej formie poetyckiej. Nowatorska śmiałość autora przejawia się zarówno w logice i konstrukcji tekstu, poetyckich walorach pieśni, jak i w lapidarnych i trafnych sformułowaniach wypowiedzianych przez bohaterów. Uderzająca jest muzyczność dramatu. Kochanowski posłużył się w nim aż siedmioma różnymi formami wiersza, z których cztery stworzyć musiał całkowicie sam, pozostałe zaś zmodernizował. Wielość postaw, które konfrontuje ze sobą autor, przekłada się na wielość głosów, z których każdy urzeka skalą środków i możliwości wyrazu.

Michał Zadara - (ur. 1976 r.) reżyser teatralny. Studiował w USA oraz w warszawskiej Akademii Teatralnej. Absolwent wydziału reżyserii krakowskiej PWST. W ramach festiwalu baz@rt.fr w Krakowie przygotował *Korek* – polską wersję francuskiego projektu *Embouteillage*, według koncepcji Anne-Laure Liégeois. W Teatrze Wybrzeże w Gdańsku wyreżyserował *From Poland with Love* Pawła Demirskiego oraz spektakl o Lechu Wałęsie (*Wałęsa. Historia wesola, a ogromnie przez to smutna* Pawła Demirskiego). W 2006 roku wyreżyserował *Wesele* Stanisława Wyspiańskiego w Teatrze STU w Krakowie, *Na gorąco* w Teatrze Współczesnym w Szczecinie i *Kartotekę* Tadeusza Różewicza w Teatrze Współczesnym we Wrocławiu. W Starym Teatrze w Krakowie można obejrzeć jego dwa spektakle: *Księża Marka* Juliusza Słowackiego oraz *Fedre* Jeana Racine'a. Nominowany do Paszportu „Polityki” 2006.

ORESTEJA Ajschylosa

reżyseria: **Jan Klata**

przekład: **Maciej Słomczyński**

scenografia: **Justyna Łagowska**

kostiumy: **Mirek Kaczmarek**

choreografia: **Maćko Prusak**

obsada:

Klitajmestra - **Anna Dymna**

Agamemnon - **Jerzy Grałek**

Kassandra - **Małgorzata Gałkowska**

Aigistos - **Juliusz Chrząstowski**

Elektra - **Anna Radwan-Gancarczyk**

Orestes - **Piotr Głowacki** (gościnnie)

Obywatel 1 - **Bolesław Brzozowski**

Obywatel 2 - **Piotr Grabowski**

Obywatel 3 - **Andrzej Kozak**

Obywatel 4 - **Jacek Romanowski**
 Obywatel 5 - **Magda Jarosz**
 Apollo - **Błażej Peszek**
 Megajra - **Ewa Kolasińska**
 Tejsifone - **Joanna Kulig (PWST)**
 Alekto - **Małgorzata Gałkowska**

premiera: 24 lutego 2007, Duża Scena

Z siedmiu ocalałych tragedii Ajschylosa największe emocje budzi *Oresteja*, jedyna zachowana trylogia antyczna. To najpełniejszy i najbardziej wstrząsający opis tragicznej klątwy, którą dotknięty został ród Agamemnona. Nie ma końca powiększająca się wciąż lista ofiar, bo każdy mord pociąga za sobą kolejny, a wymierzana sprawiedliwość daje początek nowym krzywdom. Surowa, ascetyczna konstrukcja dramatu i poetyckie obrazy składają się na okrutną wizję ludzkości, która nie przystaje do cywilizacyjnych ram. Jaka odległość dzieli nasze doświadczenia od tych zapisanych wieki temu? I czy możliwe jest Ajschylosowe pojednanie, szczęśliwe zakończenie, które w świecie tak bardzo rozchwiejanym ustanawia lub przywraca podstawowe normy życia społecznego? Kim jest Orestes? Być może wszystko, co wydarza się w Argos ma dla niego znamiona chorej, groteskowej wizji, najpierw koszmaru z przeszłości, a później obsesji, powracającej w przejawskrawieniu, we fragmentach, szczątkowo. Czym skończy się dziś jego szaleństwo: ocaleniem czy samozagładą?

Jan Klata - (ur. 1973 roku) reżyser teatralny. Dramaturg. Absolwent Wydziału Reżyserii PWST w Krakowie. Spektakle: *Uśmiech grejpruta* (Teatr Polski, Wrocław, 2002), *Rewizor* Mikołaja Gogola (Teatr im. Szaniawskiego, Wałbrzych, 2003), *Lochy Watykanu* wg André Gide'a (Teatr Współczesny, Wrocław, 2004), *H.* wg *Hamleta* Williama Shakespeare'a (Teatr Wybrzeże w Gdańsku, 2004), ... *córka Fizdejki* wg dramatu *Janulka, córka Fizdejki* Witkacego (Teatr im. Szaniawskiego w Wałbrzychu, 2004) *Nakręcana pomarańczowa* wg Anthony'ego Burgessa (Teatr Współczesny we Wrocławiu 2005), *Fanta\$y* wg Juliusza Słowackiego (Teatr Wybrzeże w Gdańsku, 2005), *Trzy stygmaty Palmera Eldritch'a* wg powieści Philipa K. Dicka (Stary Teatr w Krakowie, 2006), *Weź przestań* według własnego tekstu (TR Warszawa 2006), *Transfer!* (Teatr Współczesny we Wrocławiu 2006), *Ryszarda III* Williama Shakespeare'a (Graz 2006). W grudniu 2005 w Warszawie odbył się *Klata Fest* - przegląd spektakli Jana Klaty. Laureat Paszportu „Polityki” w 2005 roku.

ZBOMBARDOWANI Sarah Kane
 reżyseria: **Maja Kleczewska**
 scenografia: **Katarzyna Borkowska**

występują:
 Ian – **Krzysztof Globisz**
 Cate – **Sandra Korzeniak**
 Żołnierz – **Sebastian Pawlak**

premiera: 10 marca 2007, Scena Kameralna

Maja Kleczewska - (ur. 1973 r.) absolwentka reżyserii krakowskiej PWST. Debiutowała spektaklem *Jordan* wg Anny Reynolds i Moiry Buffini w Teatrze im. J. Słowackiego w Krakowie. Jej kolejne realizacje to: *Elektra* H. Von Hofmannstahla w Teatrze im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze, *Noże w kurach* Dawida Harrowera w Teatrze im. J. Słowackiego w Krakowie, *Lot nad kukułczym gniazdem* oraz *Czyż nie dobija się koni* w Teatrze im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu, *Makbet* w Teatrze im. J. Kochanowskiego w Opolu i *Woyzeck* Georga Büchnera w Teatrze im. Bogusławskiego w Kaliszu, *Fedra* w Teatrze Narodowym w Warszawie. Od 1999 roku jest członkiem Stowarzyszenia Młodych Reżyserów przy Unii Teatrów Europy. W Starym Teatrze w Krakowie w 2006 roku wyreżyserowała

Sen nocy letniej według Williama Shakespeare'a. W 2005 i 2006 roku nominowana do Paszportu „Polityki”.

II. POKAZ SPEKTAKLI STAREGO TEATRU NAWIĄZUJĄCYCH DO ANTYKU

ZARATUSTRA według *To rzeź Zaratustra* Friedricha Nietzschego i *Nietzsche. Trylogia* Einara Schleefa
reżyseria: **Krystian Lupa**

przekład:
Sława Lisiecka, Zdzisław Jaskuła (*To rzeź Zaratustra*),
Zbigniew Bochenek (*Nietzsche. Trylogia*)
kostiumy: **Piotr Skiba**
muzyka: **Paweł Szymański**
współpraca dramaturgiczna: **Ireneusz Janiszewski**
projekcje wideo: **Zbigniew Bzymek**

obsada:
Zaratustra I - **Sebastian Pawlak**
Karzeł - **Zbigniew Kosowski**
Linokoczek - **Tomasz Wygoda** (gościnnie)/**Tomasz Wesołowski** (gościnnie)
Johannes - **Bogdan Brzyski**
Mateusz - **Adam Nawojczyk**
Maria - **Sandra Korzeniak**
Bella - **Małgorzata Zawadzka/Joanna Drozda**

Zaratustra II - **Zbigniew W. Kaleta**
Orzeł - **Bogdan Brzyski**
Wąż - **Adam Nawojczyk**
Karzeł - **Zbigniew Kosowski**
Prorok Wielkiego Znużenia - **Andrzej Hudziak**
Król Prawy - **Paweł Kruszelnicki**
Król Lewy - **Bolesław Brzozowski**
Osioł - **Tomasz Wygoda** (gościnnie)/**Tomasz Wesołowski** (gościnnie)
Przemysł - **Sebastian Pawlak**
Sumiennik - **Jerzy Święch**
Ostatni Papież - **Zygmunt Józefczak**
Czarownik - **Piotr Skiba** (gościnnie)
Zabójca Boga - **Jacek Romanowski**
Cień - **Urszula Kiebzak**

Zaratustra III - Fritz- **Krzysztof Globisz**
Matka - **Iwona Bielska**
Elżbieta - **Małgorzata Hajewska-Krzysztofik**
Tancerz - **Tomasz Wygoda** (gościnnie)/**Tomasz Wesołowski** (gościnnie)
On - **Piotr Skiba** (gościnnie)
Bywalec - **Jerzy Święch**
Akolita - **Paweł Kruszelnicki**
Anna - **Agnieszka Mandat**
Kobieta z szufladą - **Urszula Kiebzak**
Rita - **Iwona Budner**
Irma - **Katarzyna Gniewkowska**

Maria - **Sandra Korzeniak**
 Święta - **Joanna Sydor** (gościnnie)/**Małgorzata Zawadzka**

premiera światowa: 27 czerwca 2004, Hellenic Festival SA - Grecja, Ateny, Odeon Herodes Atticus.
 Hellenic Festival SA

premiera w Starym Teatrze: 7 maja 2005, Scena Kameralna.

Podczas Athens Festival 2004 (w teatrze Odeon Herodes Atticus), Stary Teatr, członek Unii Teatrów Europy - zaprezentował przedstawienie Krystiana Lupy. Spektakl jest adaptacją najsłynniejszego dzieła Friedricha Nietzschego *To rzekł Zaratustra* poszerzonego o dramat (inspirowany biografią Nietzschego) Einara Schleeffa *Nietzsche. Trylogia*. oraz teksty autorskie Krystiana Lupy.

Sam twórca przedstawienia, reżyser, scenograf, adaptator i autor zarazem, w kilku zdaniach określił naczelną ideę przedsięwzięcia: „Przewodnym motywem spektaklu jest zdanie Friedricha Nietzschego: *Człowiek jest czymś, co trzeba przewyciężyć* - zmaganie dążącej idei z oporem, z inercją "ludzkiego", z oporem bezwładu egzystencji. Zaratustra pojawi się dziś i może stać się inną, radykalniejszą perspektywą spojrzenia na pejzaż duchowy dzisiejszego człowieka. Z wędrującym samotnym prorokiem (filozofem), z jego determinacją, z jego osamotnieniem. W materię spektaklu zostały włączone również obrazy nieprzetworzone literacko, fragmenty rzeczywistości, rytuały mieszkańców śmietnika cywilizacji...

Spektakl jest rodzajem «przenikającego przejścia» wędrującego filozofa («wędrującej, przenikającej idei») przez trzy obrazy-przypowieści. Każda z nich będzie przypisana jednemu okresowi życia indywidualum (ale i duchowej kondycji). Zaratustra pragnie być refleksją o konieczności duchowej przemiany, o możliwościach i perspektywach duchowego i egzystencjalnego odrodzenia".

Krystian Lupa - odkrywca i kreator przestrzeni teatru wcześniej nierozpoznanych - jest jednym z najoryginalniejszych artystów współczesnego świata. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku tryumfalnie wkroczył w obszar kultury teatralnej Europy, wpisując się w grono jej najwybitniejszych twórców, stał się podobnie jak Konrad Swinarski, Tadeusz Kantor i Jerzy Grotowski - znakiem polskiego teatru, jedną z ikon polskiej kultury. Przedstawienie *Zaratustra* jest kolejnym etapem poszukiwań tego artysty, próbą wejścia w ludzką kondycję zawieszoną pomiędzy geniuszem i szaleństwem..., próbą zrozumienia egzystencji i rozwoju idei Friedricha Nietzschego w kontekście jego skomplikowanej biografii pełnej bólu, choroby i ciągłej walki, ucieczki od narastającej neurastenii. Krystian Lupa od dawna zafascynowany myślą Friedricha Nietzschego i tekstami czerpiącymi inspirację z jego filozofii (Robert Musil, Rainer Maria Rilke), a także twórczością Fiodora Dostojewskiego (którego twórczość miała istotny wpływ na filozofię Nietzschego) podejmuje próbę teatralnego otwarcia tekstu filozoficznego i poetyckiego jakim jest *To rzekł Zaratustra*.

FEDRA Jeana Racine'a

reżyseria: **Michał Zadara**

przekład: **Tadeusz Boy-Żeleński**

scenografia: **Magdalena Musiał**

współpraca dramaturgiczna: **Marta Eloy Cichocka**

obsada:

Fedra - **Agnieszka Mandat**

Arycja - **Barbara Wysocka** (gościnnie)

Hipolit - **Tomasz Wygoda** (gościnnie)/**Błażej Peszek**

Enona - **Aldona Grochal**

Ismena - **Beata Paluch**

Teramenes - **Juliusz Chrząstowski**

Tezeusz - **Jan Peszek/Ryszard Łukowski**

Panope - **Stefan Szramel**

premiera: 1 kwietnia 2006, Duża Scena.

Fedra Racine'a to idealny przykład tragedii barokowej. Nie tylko ze względu na styl utworu, ale również na jego zasadniczą koncepcję. Inaczej niż w pierwowzorze, *Hipolicie* Eurypidesa, autor tragedii eksponuje nie wzniosłość, ale ułomność ludzką. Rozdarty wewnętrznie charakter Fedry, w której duszy szaleje zesłany przez Boga potwór, współbrzmi z niedoskonałością innych postaci, szczególnie Hipolita, podobnie jak ona kochającego wbrew zakazom. I choć nadal płonąca namiętność Fedry wydaje się centralnym tematem, Racine tak konstruuje tragedię, żeby jak najmocniej wydobyć nie problem kazirodczej miłości, ale konflikt racji. Zadara wyciąga radykalne konsekwencje z formy rasynowskiej tragedii. Różnicuje język teatralny, by w całej złożoności ukazać powiększającą się przepaść między ludźmi. Posługuje się środkami zarówno z teatru dramatycznego, jak i z teatru tańca, komedii dell'arte czy japońskich sztuk walk.

„Zadara podchodzi do tragedii Racine'a z ciekawością i fascynacją. Fascynuje go ona w całości: gatunek jej scenicznej dramaturgii, to, że tyle mówi się o gwałtownych uczuciach i postaci spełniają się w kunsztownym mówieniu, nie czynach, że każdemu z bohaterów towarzyszy powiernik, że scena jest miejscem tak rygorystycznie oddzielonym od świata zewnętrznego. (...) Sceniczną rzeczywistość budują nie tylko słowa i wyrażane nimi emocje, ale szybki stukot obcasów przemierzającej scenę Enony, władcze kroki Fedry, pewne – Tezeusza. I przerwy (bez wychodzenia z sali), odmierzane wyświetlanym na scenie czasem. O czym jest ta *Fedra*? Nie temat występnej miłości Fedry do Hipolita jest tutaj najważniejszy. Spektakl pokazuje świat w momencie katastrofy wywołanej przez tę miłość, obejmującej wszystkich bohaterów. I zmianę układu sił, choć nie zmianę układu. Miejsce Fedry u boku Tezeusza zajmuje Arycja, mścicielka braci, była niewolnica, chłodna obserwatorka zdarzeń.” (Joanna Targoń, „Gazeta Wyborcza”, 2006, nr 80)

III. SPEKTAKLE ZAPROSZONE

PERSOWIE **Ajschylosa**

Heiner Müller - autor wersji niemieckiej według tłumaczenia **Petera Witzmanna**

reżyseria: **Dimiter Gotscheff**

scenografia i kostiumy: **Mark Lammert**

występują: **Margit Bendokat, Almut Zilcher, Samuel Finzi, Wolfram Koch**

Premiera: 7 październik 2006, Deutsches Theater, Berlin

W roku 480 p.n.e. miała miejsce bitwa po Salaminą, którą wygrali Grecy, uciskani od dawna przez Persów. Osiem lat później Ajschylos napisał jedną z najstarszych zachowanych tragedii, w której przedstawia te wydarzenia oczami pokonanego wroga - *naród pojął, że skończyły się łatwe podboje (Persowie)*. Według Dursa Grünbeina mamy w *Persach* do czynienia ze zorganizowanym załamaniem nerwowym, z jednym wielkim krzykiem, ubranym w słowa.

„Coś wspaniałego! Obok *Iwanowa* wystawionego przez Dimitra Gotscheffa w Volksbühne *Persowie* to najprawdopodobniej najlepsza rzecz, jaką ktoś, kto nie chce poddawać się rutynie teatralnej, lecz wciąż szuka duchowych wyzwań, może obecnie zobaczyć na scenie. Nie widać tu nigdzie wygodnego kompromisu, ani chęci stwarzania poczucia bezpieczeństwa widzom i aktorom. Od nich w tym momencie wszystko zależy. W nich skoncentruje się teraz na dziewięćdziesiąt minut ta jedna z tragedii dziejów ludzkości licząca sobie już dwa i pół tysiąca lat. A więc pełne ryzyko – ale i olbrzymi triumf!”

(*Triumpf: Persowie w berlińskim Deutsches Theater*, „Der Tagesspiegel”)

„Dramatyczna relacja z bitwy pod Salaminą przedstawia ni mniej ni więcej tylko największą w tamtych czasach rzeź narodów. Ajschylos pierwszy przedstawił współczesne sobie wydarzenia w postaci sztuki antywojennej. Ajschylos więc – jako osoba jak najbardziej nam współczesna – dokładnie „dostosował się” do hasła przewodniego »Anfänge« [»Początki«], wyznaczonego w nowym sezonie teatralnym w Deutsches Theater. A patrząc na obecną sytuację na świecie, w pewnym sensie również pasuje do niej: to, co teraz nastąpi, to dziewięćdziesiąt minut sztuki mówienia prawie bez akcji, w wykonaniu czterech świetnych aktorów, w mocnej wersji, stworzonej przez Heinerja Müllera.” („Die Welt”)

„Czym jest wojna? Zabawą dziecięcą ze śmiertelnymi ofiarami, nie znajdującą żadnego uzasadnienia. I oto widzimy gładką ścianę dzielącą pustą przestrzeń. Ściana przesuwa się. Zmieniają się więc wielkości powierzchni po jej prawej i lewej stronie, co – w zależności od punktu widzenia – wywołuje albo burzliwą radość, albo wściekłość. A dzieci, którymi w inscenizacji Dimitra Gotscheffa w Deutsches Theater są dwaj nieogoleni mężczyźni ubrani w białe koszule z kolorowymi krawatami, demonstrujący wobec siebie kumplostwo, początkowo śmieją się z chwilowego przesuwania granic, jak gdyby to wszystko było tylko nieporozumieniem. Dochodzi jednak do zachwiania równowagi w świecie. Wkrótce wydając z siebie okrzyki wściekłości obydwaj oszaleli przywódcy będą obracać ścianą wokół jej własnej osi, goniąc w kółko i dysząc żądzą mordu.”

(„Frankfurter Allgemeine Zeitung”)

Dimiter Gotscheff - (ur.1943 r., Bułgaria) studiował weterynarię i wiedzę o teatrze w Niemczech Zachodnich. Reżyserować zaczął w 1972 roku. Zastąpił *Filoktetem* Heinerja Müllera wystawionym w Sofii w 1983 roku. W 1985 roku gościnnie w Kölner Schauspiel (Kolonja) reżyseruje *Kwartet* Heinerja Müllera i od tego czasu pracuje już tylko w teatrze niemieckojęzycznym. W 1991 roku dostał nagrodę Stowarzyszenia Krytyków Berlińskiej Akademii Sztuki i był ogłoszony reżyserem roku w przeglądzie

krytyków „Theater heute”. W latach 1993-1996 reżyser Düsseldorfer Schauspielhaus. Reżyseruje w Wiedniu, Berlinie, Düsseldorfie, Frankfurtie i Hamburgu.

Deutsches Theater

Deutsches Theater został zbudowany w 1850 roku, a jako zespół aktorski stworzony w 1883 roku przez Adolpha L'Arronge. Co najmniej od czasów Maxa Reinhardta Deutsches Theater był określany mianem „Olimpu” niemieckich scen.

Reinhardt, który kierował nim od 1905 roku, aż do 1933 roku, polecił wybudować nowoczesny teatr kameralny na sąsiednim terenie i zgromadził wokół siebie wybitnych aktorów: Wernera Kraussa, Alexandra Moissi, Gertrud Eysoldt, Tillę Durieux. Swoją sławę niezależnej, czasem przekornej sceny udało się zachować Deutsches Theater nawet w mrocznych czasach - z programem klasyczo-humanistycznym poprowadził go przez nazistowską dyktaturę asystent Reinhardta – Heinz Hilpert. Po wojnie Deutsches Theater znalazł się we wschodniej części Berlina. Wolfgang Langhoff został dyrektorem teatru w jego buntowniczej erze. Bertolt Brecht i Helene Weigel utworzyli przy Deutsches Theater - Berliner Ensemble, a od 1963 roku aktor i reżyser Wolfgang Heinz prowadził Deutsches Theater coraz trudniejszej rzeczywistości politycznej. Deutsches Theater był w NRD – także za czasów późniejszych dyrektorów jak Gerhard Wolfram i Dieter Mann – zwierciadłem swoich czasów. Niezapomniane inscenizacje stworzyli tu Benno Besson, Alexander Lang i Heiner Müller; rozślawiły one Deutsches Theater jako miejsce artystycznego i politycznego nonkonformizmu. Nie bez powodu to właśnie aktorzy Deutsches Theater, byli tymi, którzy zorganizowali przełomowe demonstracje 4 listopada 1989 roku na Alexanderplatz w Berlinie.

W latach 90. Deutsches Theater został dwukrotnie uznany przez krytykę za niemieckojęzyczny „teatr roku”. W latach 1996-99 Thomas Ostermeier prowadził tu sławną scenę studyjną Die Baracke.

ELEKTRA, IFIGENIA W AULIDZIE/work in progress, według tragedii Eurypidesa
reżyseria: **Włodzimierz Staniewski** (Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”)

Przedstawienia *Elektra* i *Ifigenia w Aulidzie* według Eurypidesa pokazywane będą w ramach widowiska *Kosmos Gardzienic*.

ELEKTRA

Premiera *Elektry* odbyła się w maju 2004 r. To drugie - po *Metamorfozach* - antyczne przedstawienie Włodzimierza Staniewskiego, i pierwsze oparte na dramacie. „Już po *Metamorfozach* zorientowałem się, że dziedzictwo starożytnej Grecji to taki pejzaż, którego horyzont ucieka bez przerwy. Zmierzenie w tamtym kierunku jest bardzo dzisiaj potrzebne. Dramat grecki nie powinien być dziś robiony tradycjonalistycznie, »po bożemu«. Dramat klasyczny - owszem - jest muzeum, ale może być żywym muzeum. Wystarczy wynieść zabytki z gablot, z sal ekspozycyjnych i już będą żyć innym życiem” - mówił Staniewski w wywiadzie dla „Didaskaliów”.

Andrzej Stasiuk tak pisał o wrażeniach z *Elektry*: „»Gardzienice« nie znają litości. Ich opowieść dzieje się w czasie teraźniejszym, dzieje się równocześnie. Oglądanie ich spektaklu to czytanie wielkiego tekstu właśnie w nieustannej teraźniejszości. Obejrzeć, przeżyć ich spektakl to tak jak przeczytać grubą księgę w ciągu kilku minut, kilku sekund. Pisać o *Elektrze* to strzepić sobie język na próżno. Czego byśmy nie wymyślali, czego byśmy nie wygadywali, i tak zostawi nas daleko w tyle i w dole. To tylko kwestia czasu” („Didaskalia” 2004/61-62).

„Staniewski postrzega Eurypidesa jako niepokornego nowatora, bluźniercę, awangardystę – tak też był on traktowany przez swoich współczesnych. Lista jego innowacji formalnych w dziedzinie rytmiki, muzyki, metryki, kompozycji fabuły, użycia monologów i pieśni chóru jest równie długa jak gorszących tematów (bezpośredniość w wyrażaniu seksualnego pożądania, związki kazirodcze, homoseksualne, upodobanie do skrajnych, niemal patologicznych stanów emocjonalnych, bezbożność, lubowanie się w okropnościach). Okazuje się, że o Eurypidesa można się dziś klócić niemal tak samo jak o Sarah Kane, że wartość artystyczna jego dzieł nie jest czymś na zawsze rozstrzygniętym, że spór

ten biegnie szerokim łukiem ponad wiekami. To jeszcze jeden ze sposobów Włodzimierza Staniewskiego na budowanie pomostów między czasami i zarazem odczytywania kulturowej tradycji w przestrzeni osobistego, intymnego obcowania z dziełem” – pisał Grzegorz Niziołek („Didaskalia” 2004/61-62).

IFIGENIA W AULIDZIE/work in progress

Spektakl podejmuje temat ofiary. Konieczność złożenia ofiary ludzkiej w celu obrony najwyższych wartości - a czasem wartości uznanych za najwyższe jedynie przez określoną grupę (narodową, wyznaniową) - jest problemem niezwykle aktualnym we współczesnym świecie. W imię imponderabiliów (religia, patriotyzm) poświęca się życie ludzkie na niespotykaną skalę. Główni bohaterowie: Agamemnon – ojciec i Klitajmestra – matka, Achilles – przyszły mąż jawią się jako postaci rozdarte między politycznym wyborem (zgoda na złożenie Ifigenii w ofierze) a osobistymi uczuciami. Opowiedzenie się za uczuciem, głosem serca (przeciwstawienie się wyrokowi na Ifigenię) oznacza tragiczny sprzeciw wobec zdeterminowanej konieczności realizacji celów religijnych i politycznych (wyprawa wojenna). Oznacza sprzeciw wobec własnego plemienia, społeczeństwa.

Czy bohaterowie odważą się na tak ryzykowną postawę? Czy w tak tragicznej sprzeczności uczuć i wartości możliwy jest kompromis? I czy kompromis jest dzisiaj gwarancją wolności i sposobem uchronienia się przed nadciągającymi kataklizmami?

Tę kwestię reżyser pozostawia otwartą.

Spektakl jest grany po polsku, po angielsku i w antycznej grece.

Sceny budowane są przy pomocy ruchu, gestu, śpiewu, czyniąc tekst zrozumiałym pod każdą szerokością geograficzną.

Stanowi formę teatralną, którą jej twórca nazywa esejem teatralnym z racji m.in. paranaukowej obudowy; wtrętów, przypisów naukowych, didaskaliów, odniesień do literatury przedmiotu, aluzji, ocen, refleksji, wprowadzeń do poszczególnych scen, które są wypowiedane, wyśpiewywane, melorecytowane przez reżysera, aktorów oraz „przeszmuglowywane” do świadomości widza jako błyskawicznie podawana informacja (jak w reklamie) przy pomocy technologii medialnej.

Muzykę pisze Zygmunt Konieczny.

Spektakl powstaje w koprodukcji ze Starym Teatrem w Krakowie.

Włodzimierz Staniewski - (ur.1950 r.) reżyser, dyrektor Ośrodka Praktyk Teatralnych „Gardzienice”. Studiował polonistykę na Uniwersytecie Jagiellońskim, później na Uniwersytecie Wrocławskim. W czasie studiów związał się z krakowskim Teatrem STU.

W latach 1971-1975 współpracował z teatrem Laboratorium Jerzego Grotowskiego. Zanim założył własny ośrodek teatralny, w latach 70. wiele podróżował po wschodniej Polsce. Jego etnograficzne, badawcze wyprawy miały na celu znalezienie nowego, naturalnego środowiska dla twórczości, nowej, „nieskażonej” publiczności oraz stworzenie teatru, w którym zatarłyby się granice między niską i wysoką kulturą. W latach 80. organizował wiele międzynarodowych sympozjów z udziałem przedstawicieli nauk humanistycznych i teatru. Prowadził także wykłady m.in.: na uniwersytetach w Stanach Zjednoczonych: w Dallas, New Hampshire, Nowym Jorku oraz w Mexico City i w Akademii Teatralnej w Paryżu. Przez ponad 25 lat wyreżyserował w Gardzienicach sześć spektakli - *Spektakl wieczorny* (1977), *Gusta* (1981), *Żywot Prototopa Awwakuma* (1983), *Carmina Burana* (1990), *Metamorfozy albo złoty osioł* (1997), *Elektrę* według Eurypidesa (2005).

IV. SESJA TEORETYCZNA

„*reviso*, *-ere* znowu odwiedzać (kogoś), iść z powrotem i zobaczyć (co się dzieje) 2. znów odwiedzać <oglądać> (kogoś, coś), spotykać się znów (z kimś), powracać (do czegoś); 3. spojrzeć ponownie (na coś)”.

Słownik łacińsko-polski

Sesja teoretyczna ma pozwolić na spotkanie z największymi uczonymi i autorytetami naszych czasów w zakresie badań nad antycznym teatrem i jego związków z innymi dziedzinami ludzkiego bytowania: wydawcami tekstów, autorami komentarzy i interpretacji, opartych na wieloletnim obcowaniu z samą istotą greckiej kultury: językiem i myślą starożytnych. Ma pozwolić na konfrontację z ich poglądami i – być może – wpłynąć na kierunki bieżących badań. Ma odsłonić warsztat tych, którzy skryci w uniwersyteckich katedrach kształtują percepcję antycznej kultury, pochyleni nad szczegółowym studium odległego i martwego języka, i którzy w dobrej wierze udostępniają współczesnej kulturze bogactwo minionych wieków.

Wbrew obiegu opinii na temat filologów klasycznych ma też pokazać, że ich badania nie dokonują się w świecie sztucznym, pozbawionym związków ze współczesną rzeczywistością, zawsze krok za najnowocześniejszymi postulatami nauk humanistycznych; filologia klasyczna – dziedzina, która jest nieodzownym pomostem do starożytnej myśli – zbyt często mylona jest z muzealnictwem. Sesja ma pokazać bogactwo idei zrodzonych z badań starożytnego teatru: jego związków z religią, psychologią, socjologią i polityką – czyli dokładnie tym, co najbardziej interesuje współczesnych twórców. Świat greckiego teatru nie jest statyczny, nieustannie rozszerza się w stronę Orientu, przenika coraz głębiej w przedgrecką rzeczywistość, która powoli odsłania swoje bogactwa i stopniowo wychodzi z europocentrycznych zbłądeń minionych, a nie tak dawnych wcale wieków.

Nie byłoby współczesnego teatru z jego najbardziej nawet awangardowymi poszukiwaniami bez Nietzschego, Camusa czy Freuda, ale może jeszcze pewniej nie byłoby go bez filologów miary Erica Doddsa czy Karla Kerényiego. Dzisiejszy teatr także nie poradzi sobie bez Waltera Burkerta czy Olivera Taplina.

Uczeni i artyści wzajemnie się potrzebują. Sam tekst *Edypa* czy *Antygony* czytany lub nawet brutalnie zmieniany przez reżysera lub memoryzowany przez aktora jest owocem benedyktyńskiej pracy filologa. Ten sam tekst, przełożony na współczesny język, starzeje się szybciej niż my sami – przekłady „żyją” i funkcjonują w żywej kulturze najwyżej 50 lat, potem trzeba ich dokonywać na nowo, a one same stają się częścią historii literatury języka, na który zostały przełożone, i świadectwem przemiany i dialogu, jaki dokonuje się w nieustannie ewoluującym świecie ludzkiej myśli.

Świat grecki, zgodnie z ruchem wskazówek zegara czasu, z każdym dniem coraz bardziej się od nas oddala i wymaga ciągłego przybliżania, tłumaczenia, re-wizji w etymologicznym znaczeniu tego słowa. Rewizji wymagają też nasze wyobrażenia o antycznym teatrze, zatrzymane w martwym punkcie pamięcią szkolnych lekcji o *Antygonie*, trywialne, płaskie, jednowymiarowe, pozbawione barw jak Akropol i greckie rzeźby, które akurat w rzeczywistości były oślepiająco kolorowe. Grecka kultura jest skomplikowana jak grecki język, i – paradoksalnie – misją tak uczonych, jak i artystów jest go komplikować, ukazywać w całej złożoności.

Współczesny teatr nie opędzi się od uczonych humanistów, którzy – często z nadmierną gorliwością – uzurpują sobie prawo do pozostawiania jedynymi stróżami porządku w dziedzictwie antycznego świata, ale i oni nie opędzą się od ludzi teatru z ich pytaniami i poszukiwaniami, nawet tymi najbardziej prowokacyjnymi czy bluźnierczymi. Zwyczajowa wrogość pomiędzy wolnością artysty a dyscypliną uczonego jest być może najbardziej twórczą przestrzenią ludzkiej aktywności kulturalnej. (Krzysztof Bielawski, kurator sesji)

SESJA STYCZNIOWA
TEATR W HORYZONCIE RELIGII

13 stycznia

16.00 Leszek Kolankiewicz *Teatr a religie tańczone* (wykład)

17.15 Walter Burkert *Purification in Ritual and in Theatre. From Selinous to Aeschylus* (wykład)

14 stycznia

16.00 Małgorzata Borowska *Uśmiech Dionizosa*

Bachantki *Eurypidesa a dramaty Nikosa Kazantzakisa* (wykład)

17.15 *Teatr w horyzoncie religii* (dyskusja)

Promocja książki Waltera Burkerta *Stwarzanie świętości: ślady biologii we wczesnych wierzeniach religijnych*, Wydawnictwo Homini, Kraków 2007.

SESJA MARCOWA
PSYCHOLOGIA, POLITYKA, PRZEMOC W TEATRZE

10 marca

Simon Goldhill (wykład)

11 marca

Vittorino Andreoli (wykład)

Włodzimierz Lengauer (wykład)

Dyskusja: *Psychologia, polityka, przemoc*

SESJA MARCOWA
SŁOWO I MUZYKA W TEATRZE

24 marca

Jerzy Axer (wykład)

Annie Bélis (wykład)

25 marca

Stefan Hagel (wykład/ koncert)

Dyskusja: *Słowo i muzyka w teatrze*

SESJA MAJOWA
TEATR I RYTUAŁ

Richard Seaford (wykład)

Oliver Taplin (wykład)

Mary Louise Hart (wykład)

Dyskusja: *Teatr i rytuał*

Walter Burkert

Urodzony w Bawarii w 1931 r. Studiował filologię klasyczną, historię i filozofię w Erlangen i Monachium. Emerytowany profesor Uniwersytetu w Zurychu, z którym jest związany od 1969 roku. Jest jednym z najbardziej wpływowych naukowców w dziedzinie starożytnej Grecji.

Wykładał także na Technische Universität w Berlinie, na Uniwersytecie Harvarda, na uczelniach w Berkeley, Los Angeles i St. Andrews.

W swojej pracy w niezwykle współczesny sposób analizuje badania archeologiczne oraz epigraficzne w kontekście poezji, historii i filozofii starożytnej Grecji. Bardzo istotną kwestią jest dla Burkerta naukowa rekonstrukcja przekazów. Przede wszystkim jednak zajmuje się rytuałem, zagadnieniem ofiary jako centralnego motywu teorii wierzeń oraz percepcją kultury perskiej i bliskowschodniej na obszarze kultury hellenistycznej.

W swoich publikacjach Burkert podkreśla istnienie niezwykle silnych powiązań między religijnymi rytuałami i mitami, zjawisku przemocy zaś przypisuje ważną i twórczą rolę w procesach kulturowych. Przemoc według Burkerta stanowi najpierwotniejszy biologiczny mechanizm kształtujący formy społeczne. Zabijanie ofiary jako rytuał jednoczy jednostki, stając się wehikułem do zjednoczenia się ludzi przed bogami.

Burkert kładzie nacisk na antropomorficzny charakter bóstw greckich tak silnie obecny w dziełach poetów oraz posągach kultowych. Bogowie nie są abstrakcyjnymi pojęciami czy ideami; myślą i czują jak ludzie, mają ludzką postać i wchodzi w relacje podobne do związków międzyludzkich, tworzą patriarchalną rodzinę z Zeusem – „ojcem bogów i ludzi” na czele. W Polsce ukazała się dotychczas jedna książka Burkerta: *Starożytne kultury misteryjne* (tłumaczenie: Krzysztof Bielawski, Wydawnictwo Homini, 2001). W styczniu 2007 ukaże się nakładem wydawnictwa Homini kolejna praca tego autora: *Stwarzanie świętości: ślady biologii we wczesnych wierzeniach religijnych*.

Wybrane publikacje:

Homo Necans: Interpretationen altgriechischer Opferriten und Mythen, de Gruyter, 1972.

Griechische Religion der archaischen und klassischen Epoche; Kohlhammer, 1977.

Ancient Mystery Cults, Harvard University Press, 1987.

Creation of the Sacred. Tracks of Biology in Early Religions, Harvard University Press, 1996.

Die Griechen und der Orient, C.H. Beck, 2003.

Leszek Kolankiewicz

Urodzony w 1954 roku w Lipnie. Antropolog widowisk. Pracuje w Instytucie Kultury Polskiej na Uniwersytecie Warszawskim i na Wydziale Wiedzy o Teatrze w Akademii Teatralnej w Warszawie. Jest autorem książek: *Na drodze do kultury czynnej. O działalności instytutu Grotowskiego Teatr Laboratorium w latach 1970-1977* (1978), *Święty Artaud* (1988), *Samba z bogami. Opowieść antropologiczna* (1995), *Dziady. Teatr święta zmarłych* (1999), *Wielki mały wóz* (2002) Stały współpracownik *Dialogu*". Współredaktor antologii: *Antropologia kultury* (2005) i *Antropologia widowisk* (2005).

Leszek Kolankiewicz jest nietypowym krytykiem teatralnym; nie uprawia krytyki w tradycyjnym rozumieniu, ale łączy zainteresowania teatrem z badaniami antropologa kultury.

W zjawiskach teatralnych interesuje go strona obrzędowa, w ich treści - przejawy tego, co można uznać w kulturze za wieczne i powszechne. Toteż jego rozważania o *Dziadach* stają się zarazem rozważaniami o szamanizmie, kulcie Dionizosa, teatrze starożytnej Grecji, teatrze japońskim, rytuałach religijnych niemal wszystkich ludów: Zulusów, Słowian, Egipcjan. Przywoływana erudycja jest także erudycją historyka kultury - autor umieszcza w swojej książce setki reprodukcji malarstwa i rzeźb z różnych epok, rysunki, cytaty z kroniki Marcina Kromera, a przede wszystkim odwołuje się do różnych koncepcji teatru - zwłaszcza zaś tych powstałych w kręgu Teatru Laboratorium.

„Nowa książka Leszka Kolankiewicza ma wielkie znaczenie dla wszystkich uprawiających historię teatru. Ma ona wątek negatywny: krytykę historii teatru, jaka w Polsce jest, i pozytywny: program badawczy *Dziadów* (bez kursywy) przerastający zakresem dzieło Mickiewicza. Kolankiewicz wzywa nas do pokuty. Niestety, szansę na przejęcie się naszego środowiska jego krytyką i ewentualne

postanowienie poprawy oceniam raczej pesymistycznie.” (Lech Sokół o *Dziadach. Teatrze święta zmarłych*).

Małgorzata Borowska

Profesor Uniwersytetu Warszawskiego (filologia klasyczna i neogrecystyka), od 1997 kierownik Pracowni Studiów Helleńskich w OBTA UW. Absolwentka filologii klasycznej UW, stypendystka rządu greckiego (uniwersytety w Salonikach i Atenach). W roku akademickim 2002/2003 prowadziła seminarium dla studentów filologii klasycznej *Pośród fragmentów tragedii greckiej* oraz wykład monograficzny z dziejów literatury greckiej: *Starożytny dramat grecki - konwencje*. Dla słuchaczy Studiów Helleńskich prowadzi dwa cykle wykładów z kultury greckiej: *Panorama kultury Grecji od Homera po czasy współczesnej* i *Wprowadzenie do historii i literatury Grecji nowożytnej*.

Najważniejsze publikacje książkowe:

Le théâtre politique d' Euripide. Problèmes choisis, UW, Warszawa 1989.

Intensywny kurs języka nowogreckiego, PWN, Warszawa 1991.

OIKEIA PRAGMATA. Z dziejów dramatis personae rodzinnej komedii greckiej następców Arystofanesa, UW, Warszawa 1995.

Mormolyke. Książka do nauki języka starogreckiego, WP/OBTA, Warszawa 1998.

Barbajorgos. Książka do nauki języka nowogreckiego, WP/OBTA, Warszawa 2000.

Dijenis Akritas - opowieść z kresów bizantyńskich (przekład i opracowanie), DiG, Warszawa 1998.

Octavia. Dramat z czasów Nerona (przekład studentów UW) redakcja, wstęp i noty, Verum, Warszawa 2001.

Simon Goldhill

Jest profesorem literatury i kultury greckiej na Uniwersytecie w Cambridge oraz Fellow Kings College w Cambridge, będącym jednym z najprężniej działających i najbardziej innowacyjnych centrów badawczych w zakresie literatury antycznej i łacińskiej. Regularnie uczestniczy w konferencjach w Stanach Zjednoczonych i w Europie. Należy do czołówki współczesnych tłumaczy greckiej poezji, przede wszystkim zaś tragedii. Zakres jego zainteresowań to teoria narracji, gender studies oraz relacje między sztuką i literaturą.

W swoich książkach Goldhill przeprowadza analizę najbardziej podstawowych dziedzin życia codziennego - od małżeństwa i seksu po politykę i rozrywkę, by wskazać nam jak aktualne są tematy podejmowane w antyku.

Klasyczne idee wciąż kształtują nasze zachowanie i poglądy - zarówno wtedy gdy staczamy wojny w imieniu demokracji jak i wtedy, kiedy zakochujemy się bez pamięci.

Wybrane publikacje:

The Poet's Voice: Essays on Poetics and Greek Literature; Cambridge University Press, 1991.

Who Needs Greek?: Contests in the Cultural History of Hellenism, Cambridge University Press 2002.

Performance Culture and Athenian Democracy, Cambridge University Press, 2004.

Language, Sexuality, Narrative: The Oresteia, Cambridge University Press, 2004.

Love, Sex & Tragedy: How the Ancient World Shapes Our Lives; University Of Chicago Press, 2005.

Vittorino Andreoli

Urodzony w Weronie w 1940 r., najbardziej znany włoski psychiatra, autor wielu poczytnych książek, reprezentujący głęboko humanistyczne (bliskie Antoniemu Kępińskiemu) podejście do swojej dziedziny nauki. Po uzyskaniu dyplomu z medycyny związany był z Uniwersytetem Cambridge oraz Cornell University w Nowym Jorku. Zachowanie człowieka i szaleństwo stały się szybko sednem jego zainteresowań, co zdeterminowało jego zwrot ku neurologii, a następnie psychiatrii.

Obecnie Andreoli jest dyrektorem Oddziału Psychiatrycznego w Weronie-Soave. Ponadto jest członkiem The New York Academy of Science oraz prezesem Section Comitee on Psychopathology of Expression w World Psychiatric Association. W Polsce ukazała się jego książka *Moi wariaci*.

Wspomnienia psychiatrii (Wydawnictwo Homini, 2006). Praca została napisana z intencją, że pomoże zrozumieć, czego naprawdę potrzebują ludzie „chorzy umysłowo” i uniknąć popełniania wciąż na

nowo błędów, które naznaczyły postępowanie wobec pacjentów psychiatrycznych w przeszłości. Autor przywołuje swoje doświadczenia na tym polu – od pierwszego wejścia w progi „domu wariatów” w Weronie aż do dnia, w którym ogłosił swoją śmierć jako psychiatry, opowiadając, czym była w ubiegłym półwieczu psychiatria we Włoszech (i na świecie), ukazując postępy w dziedzinie diagnostyki i badań nad farmakologią oraz przejście od izolacji w zakładzie zamkniętym do domniemanej wolności, wraz ze wszystkimi niebezpieczeństwami, które za sobą niesie. Na stronicach swoich wspomnień, w których sąsiadują fragmenty pełne entuzjazmu i rozczarowania, dramatyzmu i ironii, wzburzenia i liryzmu, Andreoli zwraca się do czytelnika z charakterystyczną dlań jasnością i szczerością, kreśląc życiorys człowieka całym sercem oddanego swemu zawodowi, lecz także przedstawiając swoistą mozaikę żywotów ułomnych, w których przegląda się nasza normalność.

Wybrane publikacje:

La violenza; Rizzoli, 1993.

Giovani. Sfida, rivolta, speranze, futuro, Rizzoli, 1995.

E vivremo per sempre liberi dall'ansia, Rizzoli, 1999.

Istruzioni per essere normali, Rizzoli, 2001.

Dalla parte dei Balbini, Rizzoli, 2002.

Delitti. Un grande psichiatra indaga su dieci storie vere di crimine e folia, Rizzoli, 2003.

Lettera alla tua famiglia, Rizzoli, 2005.

Una piroga in cielo, Rizzoli, 2006.

Lettera a un adolescente, Rizzoli, 2006.

Lettera a un insegnante, Rizzoli, 2006.

Włodzimierz Lengauer

Urodzony w 1949 roku. Magisterium na Uniwersytecie Warszawskim w 1971 roku, doktorat i habilitacja tamże (1975 i 1985), profesura tytułarna (1996). Pracownik naukowo-dydaktyczny Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego i autor licznych publikacji z zakresu historii starożytnej. Członek Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN; członek rady redakcyjnej czasopisma „Meander” i redakcji „Ars Regia”; Redaktor „Przeglądu Historycznego”, wiceprzewodniczący Zarządu Krajowego Funduszu na rzecz Dzieci.

Wybrane publikacje:

Greek Commanders in the 5th and 4th Centuries B.C. Politics and Ideology: A Study of Militarism, Warszawa 1979

Pojęcie równości w greckich koncepcjach politycznych. Od Homera do końca V wieku p.n.e., Warszawa 1988

Religijność starożytnych Greków, Warszawa 1994

Starożytna Grecja okresu archaicznego i klasycznego, Warszawa 1999

Storia dell' antichità in URSS (1917-1956), "Index. Quaderni camerti di studi romanistici", t.28, 2000

Cenzus wieku dla członków ateńskiej boule, „Przegląd Historyczny”, t.92, 2001

Studia z zakresu orfizmu, kultu Dionizosa, misteriów dionizyjskich. (w przygotowaniu)

Stefan Hagel

Pracownik Komisji Literatury Antycznej i Tradycji Łacińskiej przy Austriackiej Akademii Nauk w Wiedniu. Jednoosobowy zakład badawczy, skoncentrowany w pracy na muzyce antycznej, prozodii, Homerze i fonologicznych aspektach starożytnego języka greckiego.

Rekonstruuje starożytne instrumenty muzyczne w oparciu o dane archeologiczne, epigraficzne oraz opisy literackie. Zajmuje się też odczytywaniem, transpozycją i odtwarzaniem starożytnych zapisów muzycznych. Z równą łatwością gra na instrumentach z nowoczesnych zapisów na pięciolinii, jak i z antycznego systemu notacji muzycznych. Łączy kompetencje filologa klasycznego, muzykologa-teoretyka, z artystyczną praktyką muzyczną. Zrekonstruował greckie aulosy, lirę i cytrę, na których odgrywa istniejące w starożytnych zapisach greckie utwory muzyczne oraz fragmenty greckiej poezji archaicznej i klasycznej.

Na jego stronie (<http://homepage.univie.ac.at/Stefan.Hagel>) można odsłuchać zarówno fragmenty śpiewu eposów homeryckich z akompaniamentem liry, jak również wszystkie zachowane fragmenty

muzyczne w jego wykonaniu. Doskonale opanował nie tylko teorię antycznej wiedzy o muzyce i zasady performancji muzycznych, ale też wirtuozerką technikę gry na antycznych instrumentach. Mimo młodego wieku jest jednym z najznakomitszych specjalistów w dziedzinie muzyki starożytnej. Wybrane publikacje:

Repertorium der westkilikischen Inschriften. Nach den Scheden der Kleinasiatischen Kommission der Österreichischen Akademie der Wissenschaften; Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1998.

Modulation in altgriechischer Musik. Antike Melodien im Licht antiker Musiktheorie; Lang, 2000.
Ancient Greek Music in Performance, Verlag der österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2005.

Jerzy Axer

Urodzony w 1946 roku. Filolog klasyczny, profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego oraz Akademii Teatralnej. Członek m.in. Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, Academia Latinitati Fovendae (Rzym), Academia Europaea (Londyn), International Society for the History of Rhetoric - President & Post Resident 1999-2003, Polskiej Akademii Umiejętności, Senatu Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego. Twórca i dyrektor Ośrodka Badań nad Tradycją Antyczną w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej na Uniwersytecie Warszawskim, inicjator i dyrektor Międzywydziałowych Indywidualnych Studiów Humanistycznych (Kolegium MISH UW) oraz Międzynarodowej Szkoły Humanistycznej Europy Środkowo-Wschodniej, inicjator i przewodniczący rady Programu Akademia „Artes Liberales”, współorganizator Studiów Helleńskich. Autor ponad 250 publikacji, w tym 12 książek, m.in.: *Polski dyplomata na papieskim dworze*, PIW 1982, *Filolog w teatrze*, PWN 1991, *Espanoles y polacos en la Corte de Carlos V* (wraz z Antonio Fontán), Alianza Editorial, Madryt 1994.

Annie Bélis

Znawczyni muzyki antycznej, od lat bada i wykonuje muzykę starożytnej Grecji i Rzymu. Gra na możliwie dokładnie zrekonstruowanych instrumentach z epoki. Założycielka i dyrektor artystyczny Ensemble Kérylos. Zajmuje się zarówno teorią, jak i praktyką wykonawczą. Opublikowała w prestiżowych wydawnictwach we Francji i zagranicą wiele prac naukowych poświęconych teorii muzyki, muzycznej notacji, konstrukcji instrumentów muzycznych i estetyce antyku. Na podstawie jej ustaleń zostały zrekonstruowane dawne instrumenty: kitary, liry, instrumenty perkusyjne i dęte. Jest autorką transkrypcji muzycznych wszystkich utworów wykonywanych przez Ensemble Kérylos. Prowadzi liczne seminaria i klasy mistrzowskie. Była członkiem Francuskiej Szkoły Archeologicznej w Atenach. Obecnie jest dyrektorem w Państwowym Centrum Badań Naukowych i profesorem w Ecole Pratique des Hautes Études (Sorbona). Wraz ze swoim zespołem gościła w Krakowie podczas festiwalu *Misteria, inicjacje* w 2000 roku.

Richard Seaford

Jest profesorem na wydziale historii klasycznej i antycznej Uniwersytetu w Exeter w Anglii i jednym z największych współczesnych autorytetów akademickich w zakresie studiów klasycznych. Autor wielu artykułów dotyczących Homera, greckiej liryki, religii (przede wszystkim kultu Dionizosa), filozofii, tragedii (zajmuje się głównie Eurypidesem), greckiego dramatu satyrowego oraz Nowego Testamentu. Bardzo istotnym zagadnieniem w pracy badawczej Richarda Seaforda są mechanizmy relacji społecznych w starożytnej Grecji. Jego najbardziej znane publikacje dotyczące teatru to omówienia sztuk Eurypidesa – *Cyklopa* i *Bachantek* (*Euripides Cyclops with Introduction and Commentary, Euripides Bacchae*) oraz *Reciprocity and Ritual: Homer and Tragedy in the Developing City-State*. Według Seaforda refleksja nad starożytnością stanowi dla współczesnego człowieka szansę wyzwolenia się spod wpływu wszechogarniającej kultury medialnej.

Wybrane publikacje:

Pompeii, W W Norton & Co Inc, 1979.

Euripides Cyclops with Introduction and Commentary; Oxford University Press, USA, 1985.

Reciprocity and Ritual. Homer and Tragedy in the Developing City-state, Oxford University Press, 1995.

Euripides Bacchae Aris and Phillips, 1996.
Reciprocity in Ancient Greece (with C. Gill and N. Postlethwaite, Oxford University Press, 1998).
Money and the early Greek Mind: Homer, Tragedy, and Philosophy, Cambridge University Press, 2004.
The Oresteia: Agamemnon, Choephoroe, Eumenides, Everyman's Library, 2004.
Dionysos, Routledge, 2006.

Oliver Taplin

Prof. Oliver Taplin jest wykładowcą w oksfordzkim Magdalen College, autorem ważnych książek o scenicznym wymiarze starożytnych tekstów dramatycznych: *The Stagecraft of Aeschylus* (1977), *Greek Tragedy in Action* (1978), *Comic Angels* (1993), współzałożycielem Archiwum Wystawień Dramatu Greckiego i Rzymskiego w Oxfordzie oraz czasopisma „Didaskalia”, poświęconego problemom teatru antycznego. Zajmuje się grecką poezją oraz epiką i dramatem, w tym ich pierwotną i późniejszą recepcją, w szczególności dwudziestowieczną. Oliver Taplin przywraca współczesnym interpretacjom dzieł antycznych właściwą im perspektywę, pierwotną równowagę pomiędzy słowem a gestem i przedstawieniem: „Pełny sens tragedii ujawnia się dopiero wtedy, kiedy staramy się go zobaczyć, a nie tylko wyczytać”. Taplin ma za sobą także doświadczenia reżyserskie - wystawił w Anglii m.in. *Oresteję*. Jego książka *Greek Theatre in Action (Tragedia grecka w działaniu, tłumaczenie Andrzej Wojtasik, Wydawnictwo Homini, 2004)* należy do najważniejszych publikacji na temat scenicznego aspektu zachowanych dramatów greckich okresu klasycznego. Aspekt ów, skutkiem niefortunnego w tym przypadku wpływu opinii Arystotelesa, został w powszechnej świadomości zaniedbany lub wprost zapomniany. A przecież sztuki antyczne napisane zostały jako dzieła dramatyczne przeznaczone do realizacji scenicznej i nie wolno lekceważyć tego wymiaru na żadnym etapie lektury lub badań naukowych. Opracowanie Taplina stanowi nie tylko niezastąpioną pomoc w interpretacji dramatów antycznych podejmowanych przez filologów klasycznych, teatrologów i literaturoznawców, ale też konieczną lekturę dla scenarzystów i aktorów zainteresowanych realizacją tekstów klasycznych.

Wybrane publikacje:

Opening Performance: Closing Texts?, *Essays in Criticism*, 1995.
The Artistic Record, In P. Easterling (ed.) *The Cambridge Companion to Greek Tragedy*, Cambridge, 69–90, 1997.
Spreading the word through performance. In S. Goldhill and R. Osborne (eds.), *Performance Culture and Athenian Democracy*, Cambridge, 33–57, 1999.
Literature in the Greek and Roman Worlds. A New Perspective, Oxford, 2000.

Mary Louise Hart

Jest kuratorem zbiorów antycznych w J. Paul Getty Museum. Tworzy program teatralny dla Getty Villa in Malibu – w ramach którego postawać będą przedstawienia na podstawie greckich i rzymskich dramatów. Dla Getty Villa Mary Louise Hart przygotowuje także wystawy – ostatnio wystawę waz antycznych ozdobionych obrazami scen teatralnych, o których napisała również książkę *Understanding Greek Vases*. Dla Getty Centre pracuje nad topiką związaną z przedmiotami antycznej kolekcji Getty Museum. Współpracuje z „Didaskalia” – czasopismem poświęconym współczesnym realizacjom greckiego i rzymskiego dramatu, tańca i muzyki.

V. DNI PASOLINIEGO

– projekt realizowany we współpracy z Panga Pank i Księgarnią Akademicką.

Pier Paolo Pasolini zaczął swoją przygodę z teatrem od dramatu antycznego, tłumacząc w 1960 roku na włoski *Oresteję* Ajschylosa. Potem przez całe następne dziesięciolecie aż do nakręcenia w 1970 roku *Medei* jego filmy i utwory dramatyczne krążyły zarówno wokół antycznej mitologii jak i tragedii greckiej, wzajemnie się oświetlając i komentując (filmy: *Zapiski do Oresteji afrykańskiej*, *Król Edyp*, *Medea*, dramaty: *Affabulazione i Pilades*).

Dla Pasoliniego antyczna Grecja, przeciwieństwo do filologicznej tradycji, stanowi bowiem paradygmat wszelkiej autentycznej, pierwotnej i barbarzyńskiej kultury, gdzie stale ścierają się ze sobą pierwiastki racjonalne i zmysłowe. Jest ona dla niego także, w myśl nauk Freuda, zapisem ludzkich nerwic, kompleksów i żądz, których przewyciężenie znaczy w historii rozwoju człowieka symboliczny moment przejścia od natury do kultury. W asocjacyjnej wyobraźni Pasoliniego antyczna Grecja, przechodząc od modelu społeczeństwa opartego na prawach krwi i odwetu do systemu demokracji, na zasadzie transkulturowej analogii reprezentuje model transformacji ponowoczesnych społeczeństw Europy. Pasolini bardzo trafnie zauważył, że kraje takie jak Włochy w latach 60, poddając się procesowi masowej industrializacji, straciły stopniowo swoją tożsamość, zamieniając się w ogłupiałą i agresywną masę zajęta wyłącznie pomnażaniem bogactwa. Dlatego właśnie w widzianym oczami Pasoliniego Argos niedostatki nowego demokratycznego systemu symbolizuje budzenie się dawnych Erynii, których krwiożercze apetyty przypominają rządzącym o prymitywnych popędach społeczeństwa, które wciąż jeszcze nie zostały stłumione. Wizja, która w dzisiejszej Polsce może wydawać się bardzo aktualna.

(Ewa Bal, kuratorka projektu)

>>> pokazy filmów Piera Paolo Pasoliniego: **KRÓL EDYP** (1964), **MEDEA** (1970)
ZAPISKI DO ORESTEJI AFRYKAŃSKIEJ (1970)

>>> uzupełnieniem pokazów będzie **WYKŁAD EWY BAL** na temat kultury antycznej w dramatach Pasoliniego

>>> czytanie dramatu **PILADES** (1966-1970) Piera Paolo Pasoliniego w tłumaczeniu Ewy Bal

>>> **PROMOCJA** książki Ewy Bal *Cielesność w dramacie. Teatr Piera Paola Pasoliniego i jego możliwe kontynuacje*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2006 oraz tłumaczonych na polski jego dramatów *Pilades* i *Calderon* (Kraków 2007)

VI. SPEKTAKLE WARSZTATOWE STUDENTÓW PWST

ANTYK - MONOLOGI

Antyk-monologi to warsztaty dla studentów WRD PWST w Krakowie, organizowane przez PWST i Stary Teatr w ramach re_wizji/ antycznych 2006/2007.

Indywidualna praca reżyserska dotyczyła realizacji jednego z proponowanych tekstów: *Medei* Eurypidesa, *Ajasa i Edypa w Kolonie* Sofoklesa, *Protesilasa i Laodamii* Stanisława Wyspiańskiego oraz *Filokteta* i *Materiałów do Medei* Heinera Müllera. Warsztaty są próbą zmierzenia się z formą monologu w tekstach antycznych lub we współczesnych utworach nawiązujących do antyku. W I etapie pracy warsztatowej wzięło udział dziewięcioro studentów WRD PWST w Krakowie. Do II etapu zaprosiliśmy cztery warsztaty (pokazy w Starym Teatrze i w PWST przy Warszawskiej):

AJAS Sofoklesa

reżyseria: **Maria Spiss**

scenografia: **Lukasz Błażejewski**

występują:

Atena - **Iwona Budner**

Odyseusz - **Zbigniew Ruciński**

Tekmessa - **Lidia Duda**

Ajas - **Błażej Peszek**

Teukros - **Zygmunt Józefczak**

Menelaos - **Jerzy Święch**

Agamemnon - **Tadeusz Huk**

pokaz: 7 stycznia, godz. 19.30, Muzeum Starego Teatru

TROJANKI Jeana Paula Sartre'a

reżyseria: **Justyna Kowalska**

scenografia: **Joanna Ciepielewska**

aranżacja muzyczna: **Mieczysław Mejza**

światło: **Paweł Szarek**

występują: **Agnieszka Buła, Anna Chlebny, Daniel Dziuban-Szot, Małgorzata Jasionowska, Kinga Kaczor, Anna Makowska, Małgorzata Wojciechowska, Karol Śmiałek**
 pokaz: 25 lutego, godz. 17.00, scena eksperymentalna PWST, ul. Warszawska

MATERIAŁY DO MEDEI **Heinera Müllera**

reżyseria: **Szymon Kaczmarek**

występuje: **Iwona Buła**

pokaz: 25 lutego, godz. 19.00, scena klasyczna, PWST, ul. Warszawska 5

PROTESILAS I LAODAMIA **Stanisława Wyspiańskiego**

reżyseria: **Radosław Rychcik**

współpraca scenograficzna: **Barbara Hanicka**

choreografia: **Paweł Mikołajczyk**

występuje: **Sandra Korzeniak**

kwiecień 2007, Nowa Scena

VII. WARSZTATY

warsztat dramaturgiczno-reżyserski, prowadzenie: Oliver Reese (Deutsches Theater)

Obok *Persów* Ajschylosa w reżyserii Dimitra Gotscheffa najważniejszym wydarzeniem sezonu antycznego w Deutsches Theater jest *Oresteja* w reżyserii Michaela Thalheimera, nad którą opiekę dramaturgiczną sprawował Oliver Reese. Trzydniowe warsztaty w Starym Teatrze poświęcone będą tej tragedii Ajschylosa. Studenci PWST stworzą trzy tandemy reżysersko-dramaturgiczne i będą pracować nad tą samą sceną dramatu. Efekty pracy pokazane zostaną w lutym w Starym Teatrze.

Oliver Reese - urodził się w 1964 roku. Studiował nowożytną literaturę niemiecką i teatrologię w Monachium, pracował jako asystent reżysera w Kammerspiele w Monachium, Schauspielhaus Düsseldorf oraz w Bayerische Staatsschauspiel, w którym w 1989 został dramaturgiem. W latach 1994-2001 Reese był kierownikiem literackim w Maxim-Gorki-Theater w Berlinie, tę samą funkcję pełni w Deutsches Theater. Od sezonu 2005/2006 jest dodatkowo członkiem kierownictwa artystycznego. Reese jest autorem adaptacji (*Berlin-Plac Aleksandra* Alfreda Döblina, *Der Zimmerspringbrunnen* Jensa Sparschuha) oraz scenariuszy na podstawie tekstów biograficznych (*Bartsch, dzieciobójca, Emmy Göring przy boku swego męża*). *Emmy Göring* została wyróżniona w 1999 roku nagrodą Friedricha Lufta przyznawaną przez „Berliner Morgenpost”. W Deutsches Theater Reese reżyserował ostatnio *Lolite* Nabokowa. W sezonie 2004/2005 wystawił *Goebbelsa* na podstawie pamiętników ministra propagandy III Rzeszy. W sezonie 2006/2007 wyreżyseruje *Człowieka bez właściwości* Roberta Musila. Jest również współtwórcą większości spektakli Michaela Thalheimera.

>>> **warsztat teatralny**, prowadzenie: Włodzimierz Staniewski (Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice”)

VIII. INSTALACJA

>>> Instalacja **WENUS Z MILO** Juliana Jończyka

Świetlówka stała się znakiem re_wizji. Jej współczesna forma – zimne światło i prostota funkcjonalności ma tworzyć refleks dla tematów podejmowanych w kolejnych edycjach re_wizji. W twórczości Juliana Jończyka świetlówka jest znakiem charakterystycznym – performensów, instalacji, obrazów. Wenus z Milo, to, druga – po re_wizji pomnika Adama Mickiewicza, re_wizyjna instalacja artysty. Tym razem to jedna z najsłynniejszych rzeźb antycznych – rzeźba najpiękniejszej bogini – Afrodyty, rzeźba bez rąk, będzie materiałem świetlówkowej wariacji Jończyka.

Julian O. Jończyk

Ur. 1930 w Szczekocinach. 1950-56 studia w krakowskiej ASP, dyplom na Wydziale Malarstwa. 1956-61. Współzałożyciel Grupy Nowohuckiej. 1960 – stypendium rządu francuskiego oraz pobyt w Paryżu. Od 1961 członek Grupy Krakowskiej. Uprawia malarstwo, rzeźbę, instalację, fotografię, performens. Od połowy lat 70. zajmuje się szczególnie relacją światła z przestrzenią-materią. Przedmiotem zainteresowania jest światło emitowane przez rury neonowe, zarówno w zestawieniu z obrazami jak również obiektami przestrzennymi czy też instalacjami, które mają często charakter interwencji w architekturę.

Również w licznych performensów punktem zasadniczym jest działanie światłem neonu.

Julian Jończyk jest także poetą.

IX. PROJEKCJE

8 stycznia, Scena Kameralna

>>> **MATERIAŁY DO MEDEI** Heintera Müllera – wykład i projekcja

19.00 wykład **Katarzyny Osińskiej - Antyk w twórczości Anatolija Wasiljewa**

20.00 **Materiały do Medei Heintera Müllera**, reżyseria: **Anatolij Wasiljew** – projekcja

Materiały do Medei to współczesna wariacja na temat mitu Medei, która pomogła Jazonowi zdobyć

złote runo i dla niego zostawiła Kolchidę - swoją ojczyznę, decydując się na życie z nim w obcym kraju. Kiedy Jazon odrzuca ją i poślubia córkę Kreona – króla Koryntu, ponizona Medea mści się, darując nowej wybrance ukochanego zatrutą suknię i zabijając dwójkę swoich i Jazona dzieci. Teraz język jest jej ostateczną bronią. W przedstawieniu Wasiljewa Medeę gra francuska aktorka Valérie Dréville.

„Tym razem mieliśmy do czynienia z monodramem zredukowanym do aktorki siedzącej na tle ekranu, na którym wyświetlano morze. Najpierw pogodne i ciepłe, a potem coraz bardziej groźne, nieprzyjazne, aż wreszcie arktyczne, gdy z tafli spokojnej wody wyłaniała się góra lodowa. Aktorka siedzi na drewnianym tronie w dużym rozkroku. Jej majestatyczną pozę przełamuje chropawy głos i połamana artykulacja (nawet we Francji spektakl poprzedzony jest wyświetleniem w całości tekstu Müllera, ponieważ jego czytelność zostaje podporządkowana pierwotnej, agresywnej muzyczności słowotoku Medei). Medea sprawia wrażenie niepczytalnej, oszalałej z wściekłości. Nie jest jednak żalonną kobietą, ale kobietą groźną, mściwą. Rozbiera się do naga, pali swoją sukienkę, pali rozerwane wcześniej na strzępy szmaciane ciała dzieci. Do rozpalenia ognia posłuży jej płyn wylany z transparentnego fallusa wyciągniętego ze sromu. Budzi dwa uczucia nazwane przez Arystotelesa: litość i trwogę, zmieszane nierozłącznie w lęk i współczucie. Drastyczności spektaklu i przeżycia nie zaburza nawet wniesienie przez bileterkę tabliczki z napisem »koniec spektaklu«. Aktorka nie zejdzie ze sceny dopóki widzowie nie opuszczą sali. Żadnych ukłonów, tutaj coś zdarzyło się naprawdę.” (Piotr Gruszczyński, „Tygodnik Powszechny”)

Anatolij Wasiljew (ur.1942) od momentu swego debiutu reżyserskiego w 1973 r. stał się ważnym artystą, najpierw w Rosji, potem na całym świecie. Jako kontynuator teatru psychologicznego związany był m.in. z MChAT i z Teatrem na Tagance, gdzie wystawił w 1985 r. głośne *Serso*, goszczące na wielu festiwalach. W 1987 r. założył w Moskwie Szkołę Sztuki Dramatycznej. Ośrodek ten działa na zasadzie teatralnego laboratorium. Jest uznawany za jeden z czołowych teatrów eksperymentalnych w Europie. Wasiljew często wystawia za granicą: w Comedie Française, w Niemczech, na Węgrzech. Czerpiąc m.in. z doświadczeń Stanisławskiego i Grotowskiego opracował własną metodę pracy, starając się dotrzeć do korzeni sztuki dramatycznej i aktorskiej. Jego inscenizacje to przede wszystkim nowoczesne odczytania klasyki europejskiej, zarówno autorów greckich (Platon, Homer) jak i Czechowa, Puszkina, Lermontowa Dostojewskiego, Moliera, Pirandella i Manna. Tą drogą na początku lat 90. Wasiljew wypowiadał się w Rosji na tematy polityczne.

Wasiljew związany był również, jako uczestnik, a potem wykładowca, z różnymi międzynarodowymi projektami m.in. w Workcenter of Jerzy Grotowski w Pontederze, czy „Szkołą Mistrzów” krajów europejskich. Jego spektakle gościły na całym świecie, na festiwalach w Awinionie, Berlinie, Paryżu, Londynie, Sztokholmie, Florencji, Budapeszcie, Rzymie, Nowym Jorku, Meksyku, Bogocie. Wasiljew jest laureatem wielu prestiżowych odznaczeń, m.in. Nagrody Stanisławskiego (1988) i nagrody Fundacji Stanisławskiego (1995), Kawalerem Sztuki i Literatury (Francja, 1989), laureatem nagrody Prix Europe Nouvelles Realites Theatrales - Nagrody Europy Nowej Rzeczywistości Teatralnej.

Katarzyna Osińska

Filolog rosyjski, od 1992 pracownik naukowy w Instytucie Sławistyki PAN w Warszawie. Publikowała między innymi w czasopismach: „Dialog”, „Didaskalia”, „Literatura na Świecie”, „Pamiętnik Teatralny”, „Teatr”. Zajmuje się teatrem rosyjskim XX wieku, a w szczególności jego studyjnym nurtem. W kręgu jej zainteresowań znajduje się również najnowszy teatr rosyjski, zwłaszcza twórczość Anatolija Wasiljewa. Jest autorką książek: *Leksykon teatru rosyjskiego XX wieku* (1997) oraz *Studio w rosyjskiej kulturze teatralnej XX wieku. Wybrane zagadnienia* (1997). Napisała także rozdziały o dramaturgii rosyjskiej do *Historii literatury rosyjskiej XX wieku* pod redakcją Andrzeja Drawicza (1997, 2002).

15 stycznia, Duża Scena

>>> BACHANTKI Eurypidesa, reżyseria: Klaus Michael Grüber – wykład i projekcja.

17.00 wykład **Małgorzaty Dziewulskiej - Klaus Michael Grüber. Między Północą a Południem.**

18.15 **Bachantki Eurypidesa**, reżyseria: **Klaus Michael Grüber** – projekcja

Klaus Michael Grüber tylko dwa razy sięgnął po dramat antyczny. Najpierw wyreżyserował *Bachantki Eurypidesa* (premiera 7 lutego 1974 roku) w Schaubühne w Berlinie, w ramach Antikenprojekt Petera Steina, później wystawił *Prometeusza w okowach Ajschylosa* w 1986 roku podczas festiwalu w Salzburgu. Jego *Bachantki* stały się najważniejszym punktem odniesienia dla późniejszych realizacji sztuk antycznych na gruncie teatru niemieckiego (spektakli Petera Steina czy Einara Schleeffa). Podejście Grübera do tekstu antycznego nie miało nic wspólnego z żadną z dotychczasowych tradycji inscenizacyjnych. Było dalekie od rekonstrukcji dramatu greckiego, nie nawiązywało również do klasycyzmu niemieckiego. Nowatorstwo tej realizacji wynikało w największym stopniu ze zintegrowania starożytnego tekstu z nowoczesnym systemem teatralnym, kolorowym i technicyzowanym. Jako rekwizytów Grüber użył łóżka szpitalnego, wózka do czyszczenia parkietów, które irytowały niektórych widzów. Dla większości jednak przedstawienie było poruszające. Spektakl trwał cztery godziny. Wypełniony był wieloma celowo spowolnionymi momentami, scenami bez słów, prawie magicznymi. Wyrażał jakiś dziwny stan niestabilności i wahania. Według Güntera Rühle Deutschlandhalle, w której wystawiano *Bachantki*, zmieniła się z miejsca archaicznych rytuałów w coś w rodzaju sali wykładowej o dławiącej atmosferze, w przestrzeń analitycznego studium jakby wykutego w lodzie... Pomysł Grübera – uważa – był ściśle osobisty, spoza tradycji. Zapełniał scenę produktami własnej wyobraźni, w tym zagadkami. Siła *Bachantek* Grübera brała się, jak pisze Małgorzata Dziewulska, z trafnej intuicji współczesności.

Klaus Michael Grüber

Ur. 1941, w Niemczech. Reżyser teatralny i operowy. Współpracował z Giorgio Strehlerem.

Debiutował w 1967 w Piccolo Teatro realizacją *Procesu Joanny d'Arc w Rouen* Brechta.

Współpracował z teatrami w Zurychu, Stuttgartu, Bremie, Frankfurtu, Hamburgu, Düsseldorfie, Berlinie Zachodnim i Paryżu. Jest uważany za jedną z najwybitniejszych indywidualności teatru niemieckiego i europejskiego. Grüber buduje przedstawienia na zasadzie poetyckich skojarzeń.

Autentyczne wnętrza, z których korzysta – pawilon targowy w *Bachantkach*, kaplica paryskiego szpitala Salpêtrière w *Fauście* czy Hotel Esplanade w *Rudim* – są współcześnie konkretne i jednocześnie stają się scenerią z surrealistycznego snu. Grüber szuka współczesnego klucza do tradycji ukazując przy tym jej wieloznaczność i sytuację kultury dawniej i dziś.

Wystawiał między innymi: *Empedoklesa Hölderlina*, *Hamleta i Króla Leara* Shakespeare'a, *Berenikę Racine'a*, *Prometeusza w okowach Ajschylosa*, *Śmierć Dantona* Buchnera, *Amfitriona* Kleista, w operze: *Wozzeck* Berga, *Juliusza Cezara* Haendla, *Zamek Sinobrodego* Bartóka.

Małgorzata Dziewulska

Eseistka, reżyser, pisarz teatralny. Ukończyła studia filozoficzne na UW i reżyserskie w PWST w Warszawie. W latach siedemdziesiątych była współzałożycielem i kierownikiem eksperymentalnego zespołu Puławskiego Studia Teatralnego.

Zajmowała się również reżyserią operową (m.in. *Rzeka Krzyczących Ptaków* i *Syn Marnotrawny* Benjamin Brittena, *Combattimento di Tancredi e Clorinda* Claudio Monteverdiego, *Kukielki Mistrza Piotra* Manuela de Falli). Realizowała spektakle studyjne Atelier Sceny Muzycznej w Warszawie (*Dydona* i *Eneasz* Henry Purcella, *8 pieśni szalonego króla* Petera Maxwella Daviesa, *Niebieski Edisona* Denisowa). W latach 1991-1996 doradca literacki Starego Teatru w Krakowie, w latach 1997-2002 kierownik literacki Teatru Narodowego w Warszawie, obecnie konsultant programowy i autor programu edukacyjnego Teatru Dramatycznego w Warszawie. Była wykładowcą w Zakładzie Teatru Instytutu Filologii Polskiej UJ. Od 1994 roku wykłada na Wydziale Wiedzy o Teatrze Warszawskiej Akademii Teatralnej. Jest autorką książek o teatrze w kontekście współczesnej kultury: *Teatr*

zdradzonego przymierza oraz *Artyści i pielgrzymi*. Współredagowała miesięcznik „Res Publica”. Obecnie publikuje w czasopismach „Didaskalia”, „Zeszyty Literackie”, „Tygodnik Powszechny”.

24 marca, Scena Kameralna

>>> **PROROK W TEATRZE**

Film dokumentalny, Polska, 2004

Reżyseria: Jerzy Kalina

Scenariusz: Anna Schiller De Schildenfeld

Film przedstawia portret Krystiana Lupy podczas prób *Zaratustry* według Fryderyka Nietzschego w Starym Teatrze w Krakowie (pierwszy pokaz przedstawienia odbył się w Atenach w teatrze Odeon Herodes Atticus w czerwcu 2004 roku w czasie Olimpiady Kulturalnej. Premiera w Krakowie - maj 2005). Film rejestruje charakterystyczny dla Lupy sposób pracy z aktorami i jego całkowite zaangażowanie we wspólne tworzenie dzieła. *Prorok w teatrze* jest pełnym emocji artystycznym dokumentem o artyście.

XI. SPOTKANIA, WYSTAWY

>>> wystawa ANTYK W STARYM TEATRZE, kuratorka: Anna Litak

>>> spotkanie wokół dramaturgii Sarah Kane

>>> spotkanie z Krystianem Lupą

ANTYK W STARYM TEATRZE

Wernisaż wystawy 17 lutego o godz.. 18.00 (Muzeum)

kuratorka: **Anna Litak**

Dramat antyczny w Starym Teatrze wystawiany był rzadko. Zazwyczaj jego sens odczytywano politycznie, jako głos w sprawie wolności narodowej i społecznej. Taki klucz inscenizacyjny usprawiedliwiała nasza XIX i XX-wieczna niewola. Stąd też podstawową myślą inscenizatorów było zderzanie na scenie mitu i historii. Tak było w przypadku *Medei* Eurypidesa w reżyserii Lidii Zamkow (1960), *Antygony* Sofoklesa w reżyserii Andrzeja Wajdy (1982) i *Orestei* Ajschylosa w reżyserii Zygmunta Hübnera (1982).

W Starym Teatrze wystawiano głównie dramaty współczesne, powstałe na motywach wątków antycznych: *Amfitriona 38* (1948), *Wojny trojańskiej nie będzie* (1958) Jeana Giraudoux, *Antygonę* Jeana Anouilha (1957), *Trojanki* Eurypidesa w adaptacji Jeana Paula Sartre'a (1967) czy *Jaskinię filozofów* Zbigniewa Herberta (1992).

Najciekawszym i najżywotniejszym nurtem obecności antyku w teatrze okazały się inscenizacje sztuk Stanisława Wyspiańskiego: *Sędziowie/Klątwa* (1968), *Wyzwolenie* (1974) Konrada Swinarskiego, *Noc listopadowa* Andrzeja Wajdy (1974) czy *Powrót Odysa* Krystiana Lupy (1981).

W każdym z tych przedstawień ujawniało się ważne dla Wyspiańskiego rozumienie mitu jako zdarzenia objawiającego się w tragiczności i zmienności historii. „Wyspiański przez całe swoje życie jako twórca podtrzymywał serdeczną, bezpośrednią, można rzec, fizjologiczną więź z antycznym światem greckim, który był dla niego zawsze archetypem rzeczywistości odczuwanego życia.” (Claude Backvis)

Wystawa: *Antyk w Starym Teatrze* przypomina pięć inscenizacji Starego Teatru: *Antygonę* Jeana Anouilha, *Trojanki* Jeana Paula Sartre'a, *Wyzwolenie*, *Noc listopadową*, *Powrót Odysa* Stanisława Wyspiańskiego. (Anna Litak)